

Odborný styl. Recenze.

ZUR787 Odborný text a práce s informačními zdroji

Tradice odborného stylu

- ▶ francouzský
  - ▶ elegantní až upovídaný
  - ▶ mnohoznačnost při perspektivaci i interpretaci problému
  - ▶ autor ručí za pravdivost východisek
- ▶ německý
  - ▶ velmi kondenzované psaní: jazykově úsporný až skoupý, přitom dlouhá a složitá souvětí
  - ▶ výklad problému + záznam myšlenkového postupu
  - ▶ vysoká prestiž vědce
- ▶ anglický (v současnosti dominantní)
  - ▶ jednoznačnost, srozumitelnost
  - ▶ výklad problému, jasná evidence/argumentace
  - ▶ rovnostářský (až paternalistický vztah) autora a čtenáře, přizpůsobování

Cvičení

- ▶ Stalo se samozřejmostí, že nic z toho, co se týká umění, není již samozřejmé ani v něm samém, ani v jeho vztahu k celku, dokonce ani v jeho právu na existenci. Ztráta schopnosti jednat bez reflexe a bez problémů není kompenzována otevřenou nekonečností toho, co se mohlo stát, nekonečností, s níž se konfrontuje reflexe. Rozšíření se v mnoha směrech ukazuje jako ubývání. Moře nikdy netušeného, na něž se odvážila revoluční umělecká hnutí kolem roku 1910, nepřineslo slibované dobrodružné štěstí. Místo toho tehdy uvolněný proces ohlodal kategorie, v jejichž jménu započal. Čím dál tím více věcí bylo vtahováno do víru nových tabu; všude se umělci těšili méně z nově získané říše svobody, než aby ihned znovu dychtili po domnělém, sotva nosnějším řádu: neboť absolutní svoboda v umění, stále ještě omezená na něco částečného, se dostává do protikladu k trvajícimu stavu celkové nesvobody. V tom se místo umění stalo nejisté.
-

Anglosaský a český přístup k odbornému stylu

---

anglosaský

dovednost (skill)

lineárnost

soutěž

rovnostářský přístup

úcta k empirickým
údajům

v centru pozornosti:
čtenář

český/německý

talent

digresivnost

kooperace

hierarchizovanost
vědecké komunity

úcta k teorii

v centru pozornosti:
autor

Intermezzo: funkční lingvistika a sloh/styl

Ad stylové normy, kompozice

- ▶ horizontální členění: aspekty smyslu - vertikální členění: aspekty formy
  - ▶ = koheze a koherence (formální soudržnost a věcná smysluplnost výkladu)
  - ▶ odstavce: logická návaznost; zarovnání, odsazení, typ a velikost písma aj.
  - ▶ citace a parafráze: rozsah; grafické oddělení od vlastního textu (uvozovky nebo kurzíva podle citační normy, přesný bibliografický údaj)
  - ▶ mezititulky: sdělnost, délka, formátování; nedoporučuje se strukturovat do více než tří úrovní nadpisů
  - ▶ poznámky pod čarou (nebo na konci textu, podle citační normy); poměr hlavního textu a poznámek pod čarou; grafické oddělení (menší písmo, občas i jiný font)
  - ▶ seznam literatury
  - ▶ číslování stran
-
- ▶▶ (rejstřík)

Ad stylové normy, terminologie

- ▶ odborný styl x publicistický styl
- ▶ spisovnost: bez výjimek...
- ▶ terminologie
  - ▶ distinktivní rys odborného stylu x doklad diskutabilní praxe přivlastňování si symbolické moci („Je to úkol omezit na minimum náš tzv. vědecký žargon a umožnit ostatním rozumět našemu poli a naší práci. Je to skryté chlubení, jako bychom tím chtěli říci, že vlastníme vědění, které je příliš hluboké, než aby ho bylo možné jasně a jednoduše vyjádřit. To je velmi důležité a souvisí to s existencí otevřené společnosti a demokracie. Ty nemohou prospívat, jestliže se věda stane exkluzivní doménou specialistů, kteří se tak stanou jakýmsi novodobými šamany.“ (J. Musil in Čmejrková et al. 1999: 216)
  - ▶ speciální termíny, zkratky, akronymy vysvětlovat
  - ▶ termíny povahy standardní – termíny pracovní
- ▶ metafory a terminologie

Užitečné odkazy pro kontrolu psaného (pravopis, typografie)

- ▶ <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
- ▶ <http://www.liteera.cz/>

Recenze

Recenze: základní vymezení

- ▶ cílem je zhodnocení určitého textu, tj. jeho obsahu, kvality zpracování a celkové významnosti v rámci příslušného oboru
  - ▶ deskriptivní – kritická recenze
    - ▶ pasivní – aktivní čtení
    - ▶ interní – externí čtení
      - 1: význam je ve struktuře textu
      - 2: **text je průsečíkem diskurzů**, pro pochopení jeho významu je žádoucí pochopení toho, na co navazuje, co předpokládá, co umožňuje (tj. sociálního, kulturního, historického, politického kontextu)
    - ▶ = kritické myšlení; „Vzdělanost je schopnost **vidět širší souvislosti a klást otázky**, které nabourávají zažitá stereotypy. Polovzdělanost se vyznačuje neschopností propojit jednotlivé poznatky do živého dynamického celku.“
(Michael Hauser: *Kapitalismus jako zombie*)
-

Recenze: další poznámky

- ▶ typy textů k recenzování (studie, monografie, sborník, učebnice...)
- ▶ délka recenze (podle časopisu – hodně variabilní, zhruba 2-6 stran)
- ▶ název recenze (podle časopisu – někdy název, někdy jen bibliografický záznam recenzované knihy)
- ▶ kdo zadává recenze?
  - ▶ editor čísla, redaktor rubriky: recenzní výtisky
  - ▶ recenzent
- ▶ kdo píše recenze?

Recenze: zadání úkolu

- ▶ deadline: 3. prosince 2017 vč.
- ▶ rozsah: 10 000 – 15 000 znaků vč. mezer
- ▶ texty k recenzi:
  - ▶ seznam v ISu
  - ▶ možnost recenzovat jiný text je, ale výhradně po domluvě
- ▶ kritéria hodnocení
  - ▶ dodržení formální struktury
  - ▶ věcná správnost
  - ▶ originalita interpretace a argumentace

Recenze: struktura

- ▶ úvod: představení a zarámování
  - ▶ autor: pozice v akademickém poli, výzkumné zájmy, dosavadní publikace (...)
  - ▶ text: hlavní teze textu, téma, perspektiva; modelový čtenář
  - ▶ kontext: teoretická a metodologická východiska, aktuální stav zkoumané problematiky
- ▶ jádro: obsah a struktura textu, kritické připomínky
  - ▶ informační souhrn
  - ▶ diskuze základních konceptů a argumentů
    - ▶ vyjasnění případně nejednoznačné terminologie (sociální instituce; diskurz; dekonstrukce etc.)
    - ▶ kritika a dokazování (citovat!)
  - ▶ jedná-li se o překlad, pak možno vyjádřit se k úrovni překladatelovy práce a znalosti oborové terminologie (kritizovaný překlad *Skeptiků a těšitelů* Eca atp.)
  - ▶ neodsuzovat téma samotné, soustředit se na jeho zpracování!

Recenze: struktura (pokračování)

- ▶ závěr: zhodnocení knihy jako celku
  - ▶ konzistentní s předchozí argumentací
  - ▶ (doporučení)

Recenze: doporučený postup při psaní

- ▶ kroky: dekonstrukce a rekonstrukce textu
  - ▶ poznámky v průběhu četby
    - ▶ první čtení: o čem text je, jak autor buduje argumentaci, jak text strukturuje (např. které koncepty z abstraktu/úvodu v textu rozvíjí a jak)
    - ▶ druhé čtení: výběrové (pasáže poprvé nesrozumitelné nebo zřejmě klíčové z hlediska sdělení)
  - ▶ promyšlení struktury a argumentace
    - ▶ rešerše literatury: kdo je autor, jaké paradigma a škola, kdo další k tématu psal a jaký je jeho vztah (časový, prostorový) vůči původnímu)
    - ▶ koncepty: definice v textu (volba citací a arafrází), definice téhož/příbuzného konceptu jinde, vlastní reflexe a ilustrace ne/souhlasného stanoviska
    - ▶ vztahy/hierarchie? mezi koncepty
  - ▶ základní draft
    - ▶ věcný obsah
    - ▶ hra se strukturou textu: návaznost argumentů z textu/vlastních; není nutné respektovat chronologii původního textu

Recenze: doporučený postup při psaní

- ▶ kroky
  - ▶ proces psaní
    - ▶ psaní
    - ▶ diskuze o textu: akademicky vedená (jiné rozumění konceptům), neformální (challenges popularizace)
  - ▶ fáze ticha
    - ▶ znovuzískání kritické distance
  - ▶ proces čtení, škrtní, přepisování a finalizace

Recenze: další stylistické úvahy

- ▶ metafory
  - ▶ ozvláštňují text x simplifikují text a zatemňují význam
  - ▶ opatrně s lexikalizovanými metaforami (nemístné ontologické metafory, personifikace, synekdochy...)
- ▶ nominalizace a pasivizace
  - ▶ prostředek zhuštění x snížení srozumitelnosti (deagentizace → depersonalizace → falešná „objektivizace“?!)
- ▶ syntaktické kalky
- ▶ opakování slov, zoufalé kumulování
- ▶ subjektivizace textu
  - ▶ ich-forma vs. autorský plurál
    - ▶ argumenty pro a proti (vyjádření pokory x samolibosti) používané pro obhajobu/kritiku obou
    - ▶ lze říci, že psaní v ich-formě je častější v sociálních a humanitních vědách (x přírodní vědy) a v kvalitativních výzkumech (x kvantitativní) – neplatí stoprocentně
  - ▶ modalita, subjekt vědce

Příklady, jak nepsat

- ▶ lexikalizované metafory: „důvěra veřejnosti ve vědce je na bodě mrazu“; „ale ruku na srdce...“
- ▶ další nevhodné metafory (ontologické m., příp. personifikace v kategorizaci Lakoffa a Johnsona): „jádrem knihy je samotná etnografie“; „úvodní kapitola nastavuje agendu celé knihy“; „solidarita má však u monoteistických náboženství dlouhé kořeny“; „koncept reprezentace mluví o tom, jak se propojuje jazyk a kultura“; „modalita textu odkrývá presvedčivost autorov“
- ▶ nominalizace: „Akademická žurnalistika pak používá žánry především jako nástroj pedagogický, kdy se cílem vzdělávání stává zvládnutí novinářských postupů adekvátních k danému žánru.“
- ▶ pasivizace: „při hlubším zamyšlení se ukazuje“; „cieľová skupina sa tak sekundárne rozširuje aj na verejnosť“
- ▶ syntaktické kalky: „jak to přijde, že přes krizi důvěry...“; „knih je o tom, že...“; „Sněhurka chce být zabita svou macechou“
- ▶ nemístné opakování (tj. bez přidání nové informace): „Jak je vidět na první pohled, jedná se o název delší, a nutno říci, že dlouhý zbytečně. Dvojí označení teorie (anglické a české) je dle mého názoru nadbytečné.“;
„V běžném jazyce se význam slovního spojení sledování televize soustřeďuje kolem samotné aktivity, tedy sezení před televizorem a dívání se na něj, popř. s doplňkovými aktivitami akcesorické povahy, tedy aktivitami přímo či nepřímo navázanými na ,sezení a dívání se‘.“
- ▶ nevhodná slova (pracovní termíny): „text je přeložen čtivě a uživatelsky vhodně“

Recenze: poučení z častých chyb

- ▶ **pojmenujte svůj text** (proč není ideální nazvat jej „úkolem č. 3“ nebo „recenzí“ – aluze odjinud: novinové články rovněž netitulujete jako „článek č. 1“; shrnutí: na názvu záleží)
- ▶ neignorujte doporučení pro psaní **úvodu**, zdůvodněte relevanci řešeného problému a uveďte jej do patřičných souvislostí
- ▶ buďte přesní, dodržujte terminologii, vysvětlujte základní koncepty a jejich kontextové zasazení (těžko psát esej o masové kultuře, když ji nedefinujete a nedokážete odlišit od populární kultury, midcultu aj.)
- ▶ teze, vůči kterým argumentujete, **musí být doloženy citací** (je snadné vymezovat se vůči přehnaným stanoviskům, která si sami naformulujete; nicméně eticky velmi sporné/nepřípustné)
- ▶ **nevybírejte si k rozporování tvrzení, kde záleží primárně na empirické doložitelnosti**, méně na konceptuálním rozporování (např. „subkultury jsou vždy extremistické“)
- ▶ v rozvádění svého argumentu **se nedopouštějte faulů** (viz výše; nejoblíbenější: „je obecně známo“, „všichni víme“, „politologové dokázali“, „je jen logické“, „je samozřejmě správné“), vysvětlujte své pozice, **uvádějte konkrétní příklady** (ilustrace)
- ▶ **nepochlebujte, nečiňte osobní výpady**, zpřítomňujte potencionální stanoviska různých zainteresovaných aktérů. zvažujte a doplňujte

Recenze: poučení z častých chyb

- ▶ **bud'te kritičtí sami k sobě**, sledujte vetchá místa vlastní argumentace, rozporujte svá tvrzení, vylučte irelevantní poznámky, zkonstruujte argumenty **znovu a stabilněji**
- ▶ vyslovte jasný závěr, **neklíčujte**
- ▶ **nezapisujte volné asociace**, dodržujte strukturu pro rozvíjení argumentu: vaše stanovisko musí z něčeho vycházet, být nějak ilustrováno, k něčemu směřovat (nejde o vyprávěnky „já si myslím“ a „myslím si i toto“, kdy jednotlivé body spolu souvisejí pouze skrze vaši zkušenost, nikoli věcně, a postupně se vzdalují původní tezi, která má být potvrzena/uvvedena v pochybnost)
- ▶ neignorujte doporučení pro psaní **závěru**, shrňte stručně a věcně
- ▶ **dodržujte zadání** (pokud psáno „nutné tři teze“, nestačí dvě; pokud psáno „argumentační esej“, nepište recenzi)
- ▶ **pište bez hrubek**, překlepů aj., dodržujte pravidla **odborného stylu**, vyhněte se zdaleka manýrárnímu stylu publicistického
- ▶ dodržujte pravidla **citační normy**; odkazujte na konkrétní strany, nikoli pouze publikace

Doporučení závěrečná a mimochodná

- ▶ **naučit se dobře psát = hodně a pravidelně číst a psát**
- ▶ pozor na oblíbené argumentační fauly studentů týkající se hodnocení
  - ▶ pracoval(a) jsem na tom tak dlouho!
  - ▶ to téma mě ale strašně moc zajímá!

Recenze (příklady z Mediálních studií)

- ▶ Šimon Dominik: Zelinář před obrazovkou
- ▶ Štěpán Kučera: Rudá záře nad médii
- ▶ Ludmila Trunečková: Problematické titulky, problematické příklady
- ▶ ...

Literatura

- ▶ Čechová, Marie – Krčmová, Marie – Minářová, Eva. 2008. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny.
- ▶ Čmejrková, Světlá – Daneš, František – Světlá, Jindra. 1999. *Jak napsat odborný text*. Praha: LEDA.
- ▶ Šanderová, Jadwiga. 2005. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha: SLON.
- ▶ Šimek, Dušan – Kubátová, Helena. 2002. *Od abstraktu do závěrečné práce: jak psát (a možná i napsat) závěrečnou práci ve společenských vědách*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- ▶ http://libguides.usc.edu/print_content.php?pid=83009&sid=2274305
- ▶ http://libguides.usc.edu/print_content.php?pid=83009&sid=2279355
- ▶ http://libguides.usc.edu/print_content.php?pid=83009&sid=2279364
- ▶ <https://www.coursera.org/course/introphil>
- ▶ <https://www.coursera.org/course/criticalthinking>

